

การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา บ้านไร่กองจิง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The study of potential development of community tourism: a case study of Ban Rai Kong Khing, Nong Khwai Sub-district, Hang Dong District, Chiang Mai

สุภวรรณ เชื้อเมืองพาน^{1*}, ปารณีย์ เผ่าภูธร¹, สังคม แสนบุตรดี¹ และ จักรพงษ์ พวงงามชื่น²
Supphawat Chuamuangphan^{1*}, Paranee Phowpooton¹, Sangkom Sanbuddee¹
and Jukkaphong Pong-ngamchuen²

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไร่กองจิง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสำรวจพื้นที่ การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 25 คน โดยการศึกษาครอบคลุม 3 ประเด็นคือ 1) ข้อมูลชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านไร่กองจิงมีบริบทชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่โดดเด่นหลายอย่างเป็นจุดสนใจด้านการท่องเที่ยว หลังการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้นจากการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างปฏิทินชุมชน การกำหนดโครงสร้างการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม 2 รูปแบบ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านไร่กองจิง

ABSTRACT: This study aims to develop community potential in community-base tourism management of Bann Rai Kong Khing, Nong Khwai Sub-district, Hang Dong District, Chiang Mai. In-depth interview, observations technique, community survey, training, workshop and civil society were used for data collection from 25 community leader and committees. This study consists of 3 aspects: 1) community context 2) the potential development of community 3) appropriated of community-base tourism making. SWOT Analysis was used for identifying the human resources' potential in the community. The analyzing of appropriated travel package used content analysis and the data were presented by descriptive way. The results revealed that the community had uniqueness and outstanding of community products, which serve to community tourism. The community member had higher score after the training of community-base tourism. Moreover, it leads to the participation of community in terms of community calendar, community-base tourism structure, and define the travel package into 2 packages for the future tourists.

Keywords: community-based tourism, Ban Rai Kong Khing

¹ ภาควิชาการพัฒนาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290
Agricultural Development Extension And Communications, Faculty of Agriculture Production, Maejo University,
Chiang Mai, 50290, Thailand

² ภาควิชาการพัฒนาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290
Agricultural Development Extension and Communications, Faculty of Agricultural Production, Maejo University,
Chiang Mai, 50290, Thailand

* Corresponding author: Boy.cns@hotmail.com

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base tourism: CBT) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน คือการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ (พจนา, 2546) ซึ่งการท่องเที่ยวในชุมชนจะมีความยั่งยืนหรือไม่ขึ้นต้องมีการเริ่มต้นที่การพัฒนาศักยภาพของชุมชนดังที่มีการกล่าวไว้ว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชน คือการเริ่มและเน้นที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ (คนสัมพันธ์กับความรู้) กระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความรู้ (คนสัมพันธ์กับทรัพยากร) และกระบวนการพัฒนาทุนของชุมชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการสร้างทุนความรู้ ทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการพัฒนา (ความรู้สัมพันธ์กับทรัพยากร) (วีระพล, 2547)

บ้านไร่กองขิง หมู่ที่ 3 ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีทรัพยากรที่มีความโดดเด่น สามารถพัฒนาต่อยอดทางด้านการท่องเที่ยวได้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรอินทรีย์ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองควาย, 2550)

โดยในปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านส่วนใหญ่ ตลอดจนคณะกรรมการหมู่บ้าน พยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้น แต่ชุมชนยังคงดำเนินการอย่างขาดทิศทางและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนก็ตาม ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่ง

ที่จะดำเนินศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านไร่กองขิง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นการวางรากฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีทิศทางที่แน่นอนและสามารถพัฒนาได้ในอนาคต

วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 2 เดือน ระหว่างเดือนสิงหาคม 2555 – กันยายน 2555 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อการพัฒนาโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) แบ่งเป็นขั้นตอนคือ 1) การจัดการข้อมูลชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต สัมภาษณ์ที่ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจากผู้นำชุมชน คือผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งชาวบ้านที่เข้ารับการฝึกอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 25 คน 2) การพัฒนาศักยภาพชุมชน ด้วยการฝึกอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน 25 คน และประเมินผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยวิธีการทดสอบก่อนและหลัง (pre-test and post-test) เพื่อประเมินผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของประชาชนในชุมชน และนำข้อมูลทั้งหมดมากำหนดรูปแบบโครงสร้างการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 3) การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด (Content Analysis) พิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวและนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

การจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

บริบทชุมชน

บ้านไร่ทองซิง มีพื้นที่ 733 ไร่ แบ่งออกเป็นที่อยู่อาศัย จำนวน 600 ไร่ ที่ดินทำกิน 133 ไร่ จำนวนประชากร 1,005 คน ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ราบเชิงดอยสุเทพ สภาพพื้นที่ป่าไม้ยังคงสภาพเป็นป่าร้อนชื้น ชาวบ้านยังต้องดำรงชีวิตโดยการพึ่งพาของป่าเพื่อใช้ในการบริโภค และขายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว ปัจจุบันได้ส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริมให้กับสมาชิกครัวเรือน โดยสภาพทางเศรษฐกิจบ้านไร่ทองซิง ในอดีตก่อนปี พ.ศ. 2535 มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การทำนาและปลูกพืช และทำสวนลำไย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกขายให้แก่นายทุนโครงการบ้านจัดสรร ประกอบกับมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรจึงทำให้ปัจจุบันอาชีพหลักของชาวบ้านได้แก่ อาชีพรับจ้าง ส่วนการทำเกษตรมีเป็นส่วนน้อย จึงทำให้ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานต้องออกไปหางานรับจ้างนอกชุมชน โดยมีอาชีพหลัก คือ รับจ้างทั่วไปและค้าขายมี จำนวน 109 ครัวเรือน อาชีพรอง คือ การให้บริการนวดแผนไทย และปลูกพืชสมุนไพรเป็นวัตถุดิบสำหรับส่งให้กลุ่มอาชีพแปรรูปสมุนไพรในหมู่บ้าน จำนวน 95 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยของประชากร จากการประมวลผลข้อมูล จปฐ. ประจำปี พ.ศ. 2553 คือ 67,716 บาท/คน/ปี

ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน ได้แก่ การผลิตยาสมุนไพร ลูกประคบ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน อาทิเช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์ต่างๆ เช่น หมูหลุม กลุ่มสมุนไพรและแปรรูปสมุนไพร กลุ่มอาชีพทั่วไป เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มแปรรูปไม้ไผ่ ดอกไม้จันทร์ กลุ่มอาหารปลอดสารพิษ และผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

ปัจจัยเสริมในการจัดท่องเที่ยวโดยชุมชน

1) วัดอินทราวาส (วัดต้นเกว๋น) ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4 บ้านต้นเกว๋น เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้

2) หมู่บ้านที่ทำเครื่องปั้นดินเผา หมู่ที่ 7 บ้านเหมืองกุง เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ปัจจุบันได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ที่ประสบผลสำเร็จ

3) มีการจัดตั้งพื้นที่ปลูกผัก ผลไม้ปลอดสารพิษ และนำมาจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และยังได้จัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวได้มาศึกษาดูงาน

4) มีการจัดตั้ง “ศูนย์บริการสุขภาพบ้านไร่ทองซิง” ที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพที่ต้นเหตุ โดยเฉพาะ “การยาฆ่า” คือการนวดด้วยการใช้ฝ่าเท้าที่ผ่านการนวดไฟ เป็นภูมิปัญญาแบบล้านนาทางภาคเหนือ ซึ่งนับว่าเป็นภูมิปัญญาที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน

1) สมาชิกของชุมชนแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้นำชุมชน (2) คณะกรรมการหมู่บ้าน (3) ผู้สูงอายุ (4) ปราชญ์ชาวบ้าน (5) กลุ่มต่างๆ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มหมูลุ่ม กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และ (6) กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้รับการพัฒนาให้ความรู้แก่สมาชิกของชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ในส่วนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเท่าที่ควร

2) ความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านหนองควาย

ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนจากการจัดเวทีและพูดคุยกับผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านที่

เข้ารับการฝึกอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 25 คน มีดังนี้

(1) ต้องการทำความเข้าใจกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างลึกซึ้งเพื่อจะได้ดำเนินการอย่างถูกต้อง

(2) ต้องการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งให้บริการด้านสุขภาพหรือศูนย์บริการสุขภาพ

(3) ต้องการเตรียมความพร้อมของชุมชนในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(4) ต้องการกำหนดแผนหรือแนวทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนของบ้านไร่กองขิง

(5) ต้องการสร้างความตระหนักแก่ประชาชนในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบวิถีชีวิตดั้งเดิมไม่ทำลายขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชุมชน

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ด้านทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน

จากการพูดคุย ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของทรัพยากรมนุษย์ในบ้านไร่กองขิงได้ดังต่อไปนี้ (Table 1)

การพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนทราบถึงแนวคิดและแนวปฏิบัติอย่างทั่วถึง คณะผู้วิจัยได้จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชน และแกนนำชุมชนทั้งหมด 25 คนโดยทำการทดสอบความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนก่อน (pre-test) และหลัง (post-test) การฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้าร่วมรับการอบรมมีระดับความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นทั้ง 25 คน และพร้อมที่จะพัฒนาระบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต

การจัดแบ่งโครงสร้างการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไร่กองขิง

การทำงานของคณะกรรมการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยมีประธานเป็นผู้ควบคุมการทำงานร่วมกันของรองประธานทั้งสองฝ่าย โดยฝ่ายบริหารจะมีหน้าที่ดูแลด้านการบัญชีและการประสานงาน สำหรับฝ่ายกิจกรรม ประกอบไปด้วย 11 ฝ่ายย่อย คือ กลุ่มประชาสัมพันธ์ กลุ่มขนส่ง กลุ่ม Home Stay กลุ่มสมุนไพร กลุ่มพืชปลอดสารพิษ กลุ่มไกด์ท้องถิ่น กลุ่มเทคนิค กลุ่มอาหาร กลุ่มหมอยา กลุ่มศิลปและวัฒนธรรม และกลุ่มปัญญาท้องถิ่น ตาม Figure 1

Table 1 SWOT analysis of human resource in the community

Strengths	Weaknesses
1. High potential, educational attainment and experiences of community leaders in community development 2. High ability and educational attainment of core leaders and community committees. 3. Community members can use technologies flexibly 4. Community members working with multiple organizations which lead to a good relationship to the other community 5. Community members and leader is the person who ready to learn and develop themselves for any development activities or projects. So that, Community Base Tourism could be success.	1. No experiences in community base tourism of the community members and leader. 2. Lack of responsible person and structural function in community base tourism to be followed. 3. Baan Nong Khwai is a small village, which the province might not be prioritizing to develop.
Opportunities	Threats
1. Chiang Mai is a very famous province for tourism. So it is not difficult to develop the community and community members.	1. There are many immigrants from other places living in the community, which lead to the conflict among the community members. And it will be an obstacle to the implementation of a successful community base tourism.

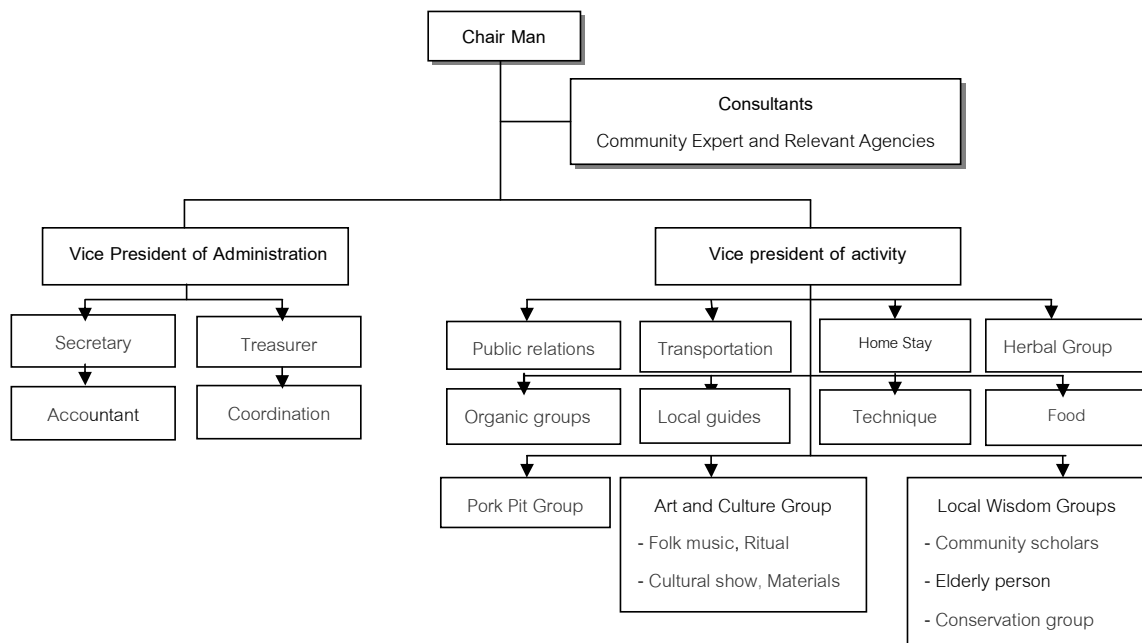


Figure 1 Community base tourism structure of Baan Rai Kong Khing

การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม

ปฏิทินการท่องเที่ยวบ้านไร่กองขิงเพื่อนำมาพิจารณาในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยบ้านไร่กองขิงมีกิจกรรมที่น่าสนใจทั้ง 12 เดือน สำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถจัดเป็น 2 รูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะจัดอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยว 1 ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นการสัมผัสถึงวิถีชุมชนอย่างแท้จริงในทั้ง 12 เดือน สำหรับรูปแบบที่ 2 จะรวมกิจกรรมที่สำคัญในบางเดือนเท่านั้น เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 1 วัน (Table 2)

จุดสนใจของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ด้านวัฒนธรรมและสิ่งปลูกสร้าง 3) ด้านวิถีชีวิตดั้งเดิมที่งดงาม 4) ด้านสินค้าและบริการ และ 5) ด้านประวัติศาสตร์ โดยจุดสนใจทั้ง 5 ด้านนี้ มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะมีไม่มากนักก็ตาม

Table 2 Tourism calendar of Baan Rai Kong Khing

Month	Package 1	Package 2
January Khun 15 Kham, Duan 4	Si Peng Month Than Khaow Mai	-
February Throughout the winter season	Flowers Festival	-
March During the period from January to March.	Temple Fair, Poi Luang Tradition, Ant eggs	-
April 11 – 15 April	Kanom Pad, Than Mai Khum, Suap Cha Tha Bann, Than Tung, Rod Nam Dum Haur, The mantis, Desert Making	Lanna New Year
May During the month of May.	Mang Mun Insect, Prieshood	-
June During May and June.	Sprinkle water onto a Buddha image	9 th month Tradition, Leang Pee Poo Yaa Tradition
July During May and June. Mismatch every year.	Leang Seaw Bann Tradition, Leang Poo Yaa Tradition, Rice Farming season	-
August During the rainy season.	Rice farming, Bamboo shoot, Mushroom, and Longan	Mather's Day activities. Give aims to a Buddhist monk in the morning
September Khun 15 Kham, Duan 12	Pleoy Pee Festival	Rice Farming
October The middle of the mount	Than Kuay Salak Festival	-
November Duan Yi Peng, 15 Kham Duan 12	Loi Kathong Festival, Fire Balloon, Harvesting season	Fire Balloon, Loi Kathong Festival, give alms to a Buddhist monk , Rice harvesting
December Throughout the month.	Fruits and vegetables	Rice harvesting

รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมของบ้านไร่กองขิง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ “สัมผัสวิถีชุมชนหมู่บ้านไร่กองขิง 1 วัน 1 คืน” โดยเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวคือ ยามเย็นเข้าที่พักกับบ้านสไตล์พื้นเมือง พร้อมเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนยามค่ำคืน กิจกรรมประกอบยามเย็นงานเลี้ยงต้อนรับนักท่องเที่ยว พิธีบายศรีสู่ขวัญผูกข้อมือข้อมือ ชนโตกอาหารเมือง ชมการแสดงพื้นเมือง เช้าวันต่อมาทำบุญไหว้พระ ใส่สวดดอกขันแก้วทั้งสาม ใส่บาตรข้าวหนึ่ง และสัมผัสความงดงามของวัดต้นเกว๋น ยามสายเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน (จักสานไม้ไผ่ การทำมะรุมนหัตถกรรมสมุนไพร นวดฝ่าเท้าไฟฟิโรธ (ยำขาว) และการผลิตถ่านพลังงานสูงและขั้นตอนการทำดอกไม้จันทน์) และยามเย็นเดินทางต่อเข้าชมสัตว์ยามค่ำคืน ณ เขียงใหม่ไนท์ซาฟารี โดยทั้งสองรูปแบบจะมีความคล้ายคลึงกันในกิจกรรมการท่องเที่ยวบางอย่างไว้สารพิษจากผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบการ

ท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม และแบบที่สองคือ “1 วันกับวิถีชุมชนที่ไร่กองขิง” โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวดังนี้ ยามสายๆ ปะกัณที่วัดต้นเกว๋น มักคุเทศก์ตัวน้อยๆ แนะนำประวัติความเป็นมาของวัดและหมู่บ้าน ชมความงดงามของวัดพร้อมถวายสังฆทานตามอัธยาศัย พักรับประทานอาหารพื้นเมืองปลอดภัยจากสารพิษ ยามสายแก่ๆ ปั่นรถถีบชมวิถีชุมชนรอบหมู่บ้าน (จักสานไม้ไผ่ การทำมะรุมนหัตถกรรมสมุนไพร นวดฝ่าเท้าไฟฟิโรธ (ยำขาว) การผลิตถ่านพลังงานสูงและขั้นตอนการทำดอกไม้จันทน์) และยามเย็นเดินทางต่อเข้าชมสัตว์ยามค่ำคืน ณ เขียงใหม่ไนท์ซาฟารี โดยทั้งสองรูปแบบจะมีความคล้ายคลึงกันในกิจกรรมการท่องเที่ยวบางอย่าง

สรุปและวิจารณ์

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านไร่กองขิง โดยการมีส่วนร่วมของคณะผู้วิจัยและสมาชิกของชุมชน ในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ทำให้พบว่าชุมชนบ้านไร่กองขิงจะความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรต่างๆ ที่สามารถที่จะนำเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวชุมชนและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเองหลายประการที่เป็นเสน่ห์ และจุดสนใจด้านการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านไร่กองขิงเป็นชุมชนต้นแบบที่ผ่านมามีการเดินทางไปทัศนศึกษาดูงานการดำเนินงานของชุมชนบ้านไร่กองขิงอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าไปมีบทบาทในการที่จะกระตุ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้สามารถที่จะก้าวเดินไปได้ด้วยตัวของชุมชนเอง จากการวิจัยและศึกษาในหลายๆ ด้านพบว่าชุมชนมีความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมต่างๆ ทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนจากการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง (SWOT) พบว่ามีความพร้อมที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ เพียงแต่ทั้งนี้การดำเนินงานในช่วงระยะเริ่มต้นที่จะเปิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็อาจจะต้องมีความจำเป็นที่จะต้องมีพี่เลี้ยงในการขับเคลื่อน กำหนดแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน จากผลการศึกษาสมาชิกของชุมชนเกิดความเข้าใจการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น และนำไปสู่การกำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเรียกว่า “คณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน”

โดยการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นสำหรับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านไร่กองขิง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเสมือนเข็มทิศที่จะได้ให้ชุมชนมีทิศทางการดำเนินงานการท่องเที่ยวชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในอนาคตชุมชนบ้านไร่กองขิงหากมีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจนประสบผลสำเร็จ ก็จะเป็นชุมชนต้นแบบที่สามารถสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืนบนการพึ่งพาตนเองได้ โดยภาครัฐและหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายและดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนไปยั้งทั่วทุกภูมิภาคก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เกิดความมั่งคั่งของเศรษฐกิจชุมชนต่อไปได้

คำขอบคุณ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสมาชิกของชุมชนบ้านไร่กองขิงทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลและทำให้การจัดเวทีแลกเปลี่ยนรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- พจนานุกรม. 2546. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. หน่วยที่ 8-15. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วิระพล ทองมา และคณะ. 2547. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองควาย. 2550. ฐานข้อมูลหมู่บ้านในตำบล. แหล่งข้อมูล <http://www.nongkhwai.go.th/view.php?No=11110>. ค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2555.